

Стан довкілля та першочергові пропозиції до парламентських слухань на тему: "Пріоритети екологічної політики Парламенту на наступні 5 років" від Вінницької області.

СТАН ДОВКІЛЛЯ

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через відсутність ефективно діючих правових механізмів раціонального природокористування.

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Головними факторами забруднення є:

застаріла технологія виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, що перевищують у два - три рази відповідні показники розвинутих країн;

відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів;

відсутність належного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;

відсутність належного контролю за охороною довкілля.

ЕНЕРГЕТИКА

Серед промислових об'єктів одним з основних забруднювачів атмосферного повітря є підприємства теплоенергетики, де домінують дві найважливіші проблеми: забруднення атмосферного повітря і забруднення земель через накопичення значної кількості відходів (золи, шлаків, пилу).

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту. Розораність земель є найвищою в світі.

Значної екологічної шкоди земельні ресурси зазнають через забруднення ґрунтів засобами хімізації в аграрному секторі. Понад 40 відсотків органіки, отриманої в результаті діяльності великих тваринницьких комплексів та птахофабрик, з потенційних органічних добрив перетворюються на джерела забруднення довкілля.

Недотримання сівозмін, внесення недостатньої кількості органічних добрив, використання у великій кількості мінеральних добрив, пестицидів та інших хімічних препаратів призводять до деградації земель

ТРАНСПОРТ

Значної шкоди довкіллю завдають відпрацьовані гази автомобілів, пально-мастильні матеріали, зливні води після миття автомобілів та їх агрегатів.

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО

В Україні інтенсивно відбуваються процеси урбанізації. Їх негативними наслідками є:

несприятлива територіально-планувальна структура міст, внаслідок чого промислові підприємства часто оточені житловими масивами, а весь транзитний транспорт проходить через міста, значно збільшує їх забруднення;

система водопровідно-каналізаційного господарства нині перебуває в кризовому екологічному стані, не мають централізованих систем каналізації селища міського типу, а міських населених пунктах очисні каналізаційні споруди працюють неефективно. За даними моніторингу очисні споруди каналізації є найбільшими забруднювачами вод.

У містах і селищах міського типу щороку нагромаджується величезна кількість твердих побутових відходів, які зазвичай захоронюються на сміттєзвалищах, з яких майже 80 відсотків експлуатується без дотримання запобіжних заходів щодо забруднення підземних вод і повітряного басейну.

Поресурсно

АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Атмосфера має здатність до самоочищення. Проте від величезної кількості забруднюючих речовин, що надходять в атмосферу сьогодні, вона не встигає самоочищуватись.

Наслідками забруднення атмосферного повітря стали такі глобальні проблеми, як: парниковий ефект, руйнування озонового шару, кислотні дощі, смог.

Таким чином, антропогенний вплив на атмосферу безперервно зростає і загрожує глобальними наслідками для майбутніх поколінь, що змушує втілювати важливі інженерні розробки їх запобігання та дотримуватись вимог екологічного законодавства.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Для зменшення викидів в атмосферу запровадити досвід розвинених країн, а саме встановлення системи контролю викидів продуктів згорання, не дивлячись на велику вартість таких систем.

2. Заборона введення в експлуатацію підприємств без обладнання джерел викидів забруднюючих речовин пилогазоочисним обладнанням.

3. Посилення контролю за перевищення нормативів гранично допустимих викидів.

4. Обладнання автомобілів з бензиновими та дизельними двигунами каталітичними нейтралізаторами відпрацьованих газів.

ВОДНІ РЕСУРСИ

Колишній баланс водних екосистем порушений.

Нагряті стічні води теплових електростанцій та ін. виробництв заподіюють "теплове забруднення", яке загрожує досить серйозними наслідками.

У зв'язку з інтенсифікацією тваринництва, стічні води, рослинні волокна, тваринні і рослинні жири, фекальна маса, залишки плодів і овочів, цукрових, підприємств м'ясо-молочної, консервної і кондитерської промисловості є причиною органічних забруднень водоймищ.

Щорічно у нас втрачається не менше чверті річкового стоку. Прісна вода або випаровується, або просто йде у землю. І все тому, що річкові системи нашої країни-найбільш зарегульовані у світі. Саме через зарегулювання річкові біоценози України перейшли у стан дуже глибокої депресії, що насамперед проявляється в масовій втраті живої речовини.

До всього цього слід додати різке погіршення якості питної води: насичену токсинами від розкладання синьо-зелених водоростей воду з водойм, яку нещадно протруюють хлором, аж ніяк не можна порівнювати з проточною річковою водою.

За 10 років на державному рівні так і не було розроблено стратегії та плану розвитку малої гідроенергетики (МГЕС), не існує в Україні й нормативних екологічних вимог до будівництва та експлуатації МГЕС, які відповідають сучасним реаліям. Планування на місцях має хаотичний характер без врахування сукупного (кумулятивного) впливу на навколишнє середовище, без розгляду альтернатив та доцільності.

Незареєстровані належним чином водоохоронні обмеження у використанні земель дозволяє здійснювати безконтрольну приватизацію та забудову прибережних територій, розміщувати в їх межах джерела забруднення та засмічення вод,

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Повна заборона скиду неочищених та не досить очищених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти з 01.01. 2025 року.
2. Повна заборона використання підприємствами накопичувачів стічних вод, а виключно очисні споруди повної біологічної очистки з 01.01. 2025 року.
3. Провести обстеження водних об'єктів з метою визначення доцільності існування великої кількості ставків в басейнах річок для попередження надмірної зарегульованості річкового стоку та збереження гідрологічного, гідробіологічного та санітарного стану річок.
4. Заборонити введення в експлуатацію мікрорайонів міст та інших населених пунктів без влаштування локальних очисних споруд зливової каналізації.
5. Упорядкування існуючого водовідведення шляхом повного припинення скидання у водні об'єкти неочищених поверхневих стічних вод з територій міст та селищ міського типу.
6. На законодавчому рівні виділити та затвердити особливо цінні річки та річкові ділянки, де будівництво МГЕС буде повністю забороненим.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Внести зміни в абзац 5 статті 51 Водного кодексу України «Водні об'єкти надаються у користування за договором оренди водного об'єкта, форма якого затверджена Кабінетом Міністрів України, на земельних торгах у комплексі із земельною ділянкою.

Доповнити нормою про порядок поновлення договорів оренди землі/земель водного фонду, які були укладені до 2013 року, об'єктом оренди за якими є земельна ділянка водного фонду разом з водним об'єктом, шляхом укладання договорів оренди водного об'єкта.

Повноваження щодо здійснення державної експертизи землевпорядної документації щодо земель водного фонду державної форми власності, право оренди яких підлягає продажу на земельних торгах, передати територіальному органу Держгеокадастру.

2. Незважаючи на набрання чинності Закону України «Про аквакультуру» від 01.07.2013 року, яким передбачається надання у користування на умовах оренди для рибогосподарських та інших потреб водосховищ (крім водосховищ комплексного призначення), ставків, озер та замкнених природних водойм, Державним агентством рибного господарства України, на підставі Інструкції про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах, затвердженої наказом Державного комітету рибного господарства України 15.01.2008 року № 4, продовжуються погоджуватись та надаватись відповідні Режими рибогосподарської експлуатації у формі СТРГ на водні об'єкти які підлягають оренді, без погодження розпорядника земель, обласних державних адміністрацій, що призводить до суттєвої втрати надходжень від сплати орендної плати до обласного та місцевих бюджетів, спричиняє значну соціальну напругу у територіальних громадах, створює конфліктні ситуації між користувачами СТРГ та орендарями водних об'єктів.

Вінницька обласна державна адміністрація вважає недоцільним надання згаданих Режимів, в зв'язку з чим, неодноразово зверталась з висвітленням даної проблематики до центральних органів влади, зокрема, до Прем'єр-міністра України, з проханням скасувати вищезгадану інструкцію як таку, що суперечить чинному законодавству, низці кодексів та законів України, які мають вищу юридичну силу, або розглянути питання щодо перегляду порядку надання таких Режимів та внесення змін в згадану інструкцію, врегулювавши усі проблемні питання.

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування.

ПРОПОЗИЦІЇ.

1. Здійснити комплексну еколого-економічну оцінку (районування) території України з виділенням в її складі природоохоронних комплексів, у тому числі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель для високоінтенсивного

ведення сільськогосподарського виробництва та промислового будівництва, а також забруднених районів для здійснення цільових природоохоронних заходів.

2. Створити цілісну систему полезахисних і водозахисних лісонасаджень, заліснити яри, балки, крутосхили, піски та інші непридатні землі, забезпечити оптимальну протиерозійну лісистість території та зарезервувати ділянки природного степу.

3. Створити водозахисні зони вздовж берегів річок, водосховищ, озер і ставків, очистити їх від мулу, сформувані високоефективні гідрологічні системи.

РОСЛИННИЙ СВІТ ТА ЛІСОВІ РЕСУРСИ

Тривале неощадливе використання природних ресурсів, хибна практика лісокористування призвела до значного виснаження лісів, зниження їх продуктивності.

Згідно наявної інформації 29% всіх видів рослин та тварин занесених до Червоної книги України є степовими, ще біля 60% - представляють лісові та болотні біотопи. І лише 10% - мешканці річок, морів та морського узбережжя. Таким чином – щонайменше 90% зникаючих видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України – «потерпають» від ведення лісового господарства, оскільки знаходиться в умовах господарювання Держлісагенства. Якщо врахувати 10 природоохоронних конвенцій, ратифікованих Україною, то крім 1326 видів Червоної книги, на території України охороняється ще кілька тисяч видів живих організмів. Частина 9 статті 46 Лісового кодексу України трактує, що при проведенні лісовпорядкування необхідно враховувати поширення рідкісних видів і їх угруповань. Але на практиці лісокористувачами такі роботи не здійснюються. Не кажучи про те, що в системі Держлісагенства відсутні фахівці з даного напрямку. Для жодної ділянки українських лісів немає задокументованих відомостей в якому виділі, якого кварталу, поширені які рідкісні види рослин і тварин. Це значить, що жоден рідкісний вид в лісах України не захищений від проведення лісогосподарських заходів, а такі заходи загрожують їм всім і попередити це неможливо.

Разом з тим згідно зі статтями 46 і 48 Лісового Кодексу України розробляється документ який називається «Проект організації та розвитку лісового господарства». Згідно зі статтею 46 ЛКУ, Лісовпорядкування передбачає, зокрема:

- 3) інвентаризацію лісового фонду України з визначенням породного та вікового складу деревостанів, їх стану, якісних і кількісних характеристик лісових ресурсів;

- 7) визначення обсягів робіт щодо відновлення лісів і лісорозведення, охорони лісів від пожеж, захисту від шкідників і хвороб, інших лісогосподарських заходів, а також порядку й способів їх проведення;

- 8) ландшафтні, ґрунтові, лісотипологічні, лісобіологічні та інші обстеження і дослідження лісових природних комплексів;

- 9) виявлення типових та унікальних природних комплексів, місць росту та оселення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів тваринного й рослинного світу й підлягають заповіданню, включенню до екологічної мережі.**

Таким чином, виявлення (саме виявлення, а не просто врахування) рідкісних видів тварин і рослин має здійснюватися як невід'ємна частина лісовпорядкування, замовниками якого можуть бути лише підприємства лісової галузі. Реально ж порушення цієї норми ЛКУ Держлісагенством і є першопричиною подальшого порушення природоохоронного законодавства під час лісогосподарської діяльності, що призводить до невідновлюваних втрат біорізноманіття в лісах.

ПРОПОЗИЦІЇ

Основними напрямками державної політики у галузі охорони, використання та відтворення рослинних ресурсів мають стати:

удосконалення законодавчої та нормативної бази щодо охорони, використання та відтворення рослинного світу;

інвентаризація місцезростань рідкісних та зникаючих видів рослин та тварин занесених до Червоної книги України;

здійснення заходів щодо запобігання техногенним процесам, які негативно впливають на об'єкти рослинного та тваринного світу;

проведення моніторингу популяцій;

Визначальним принципом раціонального використання деревинних ресурсів має стати безвідходне лісокористування.

Друга тенденція забезпечуватиметься шляхом перегляду існуючого поділу лісів на групи і категорії захисності виходячи з їх екологічного та господарського значення, а також шляхом збільшення площі територій, що охороняються, обмеження регульованого антропогенного навантаження, збільшення обсягів робіт із заліснення земель, охорони і захисту лісів, підвищення продуктивності та поліпшення породного складу лісів.

Невідкладно ініціювати прискорення розгляду Кабінетом Міністрів України проекту постанови «Про внесення змін до Санітарних правил в лісах України», розробленого з метою вжиття заходів з недопущення масового всихання хвойних лісових насаджень від пошкодження шкідниками та хворобами.

ЗАПОВІДНА СПРАВА. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ

Існуючі об'єкти ПЗФ через недостатнє фінансування, слабку матеріально-технічну та лабораторну базу нині не виконують функцій щодо збереження та відновлення рідкісних і типових видів флори і фауни.

В умовах економічної та екологічної кризи при переході до ринкових відносин та різних форм власності без ефективних заходів з боку держави процес деградації генофонду флори і фауни, ценозів, екосистем та ландшафтів стане незворотним.

ПРОБЛЕМИ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Проблема 1. Винесення в натурі меж територій природно-заповідного фонду (ПЗФ) не гарантує збереження їх меж і цілісності. При підготовці Проектів створення територій ПЗФ органи Мінприроди, як правило, не включають документацію зі землеустрою, що робить відсутніми території ПЗФ у державній

статистичній звітності з кількісного обліку земель. Вирішити проблему для ПЗФ може законодавче запровадження норм, які б чітко вказували, з чого складається проект створення ПЗФ, і передбачали механізми фінансування розробки проектів землеустрою ПЗФ на етапі їх створення.

При підготовці Проектів створення територій ПЗФ органи Мінприроди, як правило, не включають до них документацію зі землеустрою, посилаючись на відсутність такої необхідності (за Законом України “Про природно-заповідний фонд України”) та коштів для замовлення такої документації. У такий спосіб закріпилася практика створення територій ПЗФ без розробки документації, що в підсумку призводить до відсутності відображення земель територій ПЗФ в державній статистичній звітності з кількісного обліку земель (ф. 6-зем). У подальшому це спричиняє всілякі махінації з межами території ПЗФ та відчуження їх для нецільового використання. Межі територій ПЗФ встановлюються лише після виділення коштів на винесення їх меж в натурі, тобто після створення територій ПЗФ, а не на етапі їх створення. Оскільки внесення інформації про території ПЗФ до ДЗК відбувається на декілька, а частіше – на декілька десятків років пізніше, ніж їх створення, при винесенні їхніх меж у натурі фактично виносяться не межі, які існували при їх створенні, а деякий “компромісний” варіант меж внаслідок відчуження частини території ПЗФ для інших потреб. При цьому часто спостерігається як зменшення фактичної площі територій ПЗФ, так і пересування їх меж на мапах.

Проблема 2. Непогодження створення природно-заповідних територій.

Починаючи з 2005 року підприємства лісової галузі стали вкрай рідко погоджувати створення природно-заповідних територій на землях держлісфонду. При цьому, саме на землях держлісфонду знаходиться значна частка територій, що потребують заповідання. Згідно з спеціальними Указами Президента України від 2005, 2008 та 2009 року а також рішеннями Комітету Верховної ради з екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи, заповідна справа є пріоритетом державної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища. На сьогодні, відсоток заповідності в країні – біля 5%, при тому, що європейські показники повинні знаходитись в межах 10-12% (15%) від загальної площі земель держави. Органи Держкомлісгоспу мотивують відмову у погодженні проектів створення НПП загрозою для існування відповідних державних лісомисливських господарств, недостатнім, на їхню думку, рівнем вивчення доцільності створення заповідних об'єктів, а також необхідністю повного матеріального відшкодування за території, які передаються у постійне користування.

Висновок можна зробити такий: політика Держкомлісгоспу наразі скерована переважно на отримання максимального миттєвого прибутку від лісу. І зовсім не на охорону природи, якою є ліси. Держлісагенства провадять екологічно невиправдане лісокористування, необдуманно залісняючи степи, знищуючи зникаючі види тварин і лісу і степу. Держлісагенства взагалі не здійснює охорони фауни та флори лісу (йдеться не про мисливські види тварин, яких спеціально розводять на відстріл, а про тисячі видів комах, птахів і інших живих істот, що

населяють ліси). Такими діями порушується як українське природоохоронне законодавство та ряд міжнародних конвенцій.

Першочергові напрями розвитку заповідної справи і збереження біоресурсів, а також заходи, спрямовані на їх реалізацію, повинні передбачити:

створення оптимальної репрезентативної мережі природно-заповідного фонду України;

резервування у процесі земельної реформи цінних для заповідання природних територій та об'єктів.

ТВАРИННИЙ СВІТ, МИСЛИВСТВО ТА РИБНІ РЕСУРСИ

Основними проблемами у галузі охорони і регулювання використання тваринного світу є його недостатня вивченість, відсутність достовірних даних щодо запасів промислових видів та обсягів їх добування, погіршення природних умов існування диких тварин через зростаючий антропогенний вплив та послаблення їх охорони від незаконного використання та знищення. Зараз до Червоної книги України занесено 382 види рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, тварин.

Важливою складовою біоресурсів є запаси риби та інших водних тварин. Протягом останніх років на більшості водойм спостерігається тенденція до зниження загального вилову риби. Основними факторами, які негативно позначаються на процесах відтворення запасів риби та інших водних живих ресурсів, насамперед цінних їх видів, є забруднення водних об'єктів, необґрунтоване водоспоживання, порушення гідрологічного режиму, відсутність ефективних рибозахисних та рибопропускних пристроїв на гідротехнічних спорудах, послаблення державного контролю за виловом і реалізацією водних живих ресурсів.

ПРОПОЗИЦІЇ

встановлення обґрунтованої ціни біоресурсів з урахуванням їх несировинної цінності, розміру плати за спеціальне використання та вдосконалення дозвільно-ліцензійної діяльності у цій сфері;

відновлення чисельності рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин;

упровадження в систему ведення лісового господарства та комплексного використання лісових ресурсів екосистемного підходу;

Створення спеціального органу по боротьбі з браконьєрством з відповідними повноваженнями.

ПРОМИСЛОВІ ВІДХОДИ

Проблему відходів слід розглядати, як сукупність таких складових:

- ресурсного (розвиток вторинного ресурсокористування);
- екологічного (досягнення екологічної безпеки);

Крім промислових відходів значну небезпеку складають, небезпечні відходи, що залишились нам у спадок, це так звані хімічні засоби хімічних рослин, непридатні та заборонені до використання, а також медичні відходи.

ПРОПОЗИЦІЇ

Враховуючи це, блок цілей екологічного аспекту необхідно:

зведення до мінімуму обсягів відходів внаслідок техніко-технологічної реконструкції виробництв, більш повного та комплексного використання сировини;

зниження токсичності залишкових відходів та їх негативного впливу на довкілля шляхом перетворення, знищення або надійної ізоляції;

розроблення нових і вдосконалення діючих технологій та виробничих схем утилізації відходів;

Відповідно до зазначених завдань основними заходами використання найважливіших видів відходів є:

розширення використання (замість щебеню, піску і цементу) золи та золошлакових відходів ТЕС під час виготовлення бетону шляхом будівництва установок роздільного вилучення залишків на теплових електростанціях;

Також просимо звернути увагу на проблеми Вінничини, які потребують вирішення на державному рівні.

Проблема 1.

Екологічна ситуація навколо колишніх очисних споруд міста Сороки Республіки Молдова на території Цекинівської сільської ради Ямпільського району.

З 2001 року у зв'язку з відсутністю фінансування молдовською стороною очисні споруди міста Сороки Республіки Молдова на території Цекинівської сільської ради, які введені в дію у 1980 році, не працюють. Технологічне устаткування та обладнання очисних споруд вийшло з ладу та відновленню не підлягає. Скиди стічних вод з каналізаційної мережі міста, після первинної обробки, здійснюються в річку Дністер, що призводить до її забруднення. Мулові майданчики колишніх очисних споруд знаходяться на території Цекинівської сільської ради на відстані близько 40 метрів від урізу води і не очищались понад 15 років. Вивезення мулу на сільськогосподарські угіддя наразі неможливо оскільки не повністю вивчено склад забруднюючих речовин мулових майданчиків та можливе забруднення земель солями важких металів.

Проблема ускладнюється тим, що на сьогоднішній день на земельну ділянку та очисні споруди відсутні правоустановчі документи. Зазначений об'єкт перебуває під охороною підконтрольною Сорокському управлінню водоканалізаційного господарства. Не зважаючи на підготовку Урядів України та Молдови до вирішення питання узаконення очисних споруд проводиться демонтаж та розкрадання обладнання.

Урядами України та Молдови проведено десятки зустрічей та перемовин.

25 травня 2016 року в м. Ямпіль відбулась нарада з питань врегулювання екологічних та майнових питань, розвитку інфраструктури та транскордонного співробітництва між Вінницькою областю та Сорокським районом за участю перших осіб. Одним з головних питань наради було врегулювання екологічних та майнових питань, пов'язаних з функціонуванням очисних споруд м.Сорока на території Цекинівської сільської ради. Проте проблема до цього часу не вирішується.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що без досягнення домовленостей сторін (у першу чергу на міждержавному рівні) врегулювання зазначеної ситуації неможливо.

Проблема 2.

Міжобласний пункт захоронення отрутохімікатів «Джуринський отрутомогильник».

На території Джуринської сільської ради Шаргородського району Вінницької області на кількадеметровій глибині в бетонних бункерах знаходяться отрутохімікати – заборонені хімічні засоби захисту рослин, серед яких ДДТ (дуст), ртуть, миш'як, гексахлоран та інші, які були завезені у 1978 році з 8 областей України. Усе це стійкі сполуки, що відносяться до сильнодіючих отрут, і їх давно заборонили використовувати як в Україні, так і у більшості країн цивілізованого світу. Металеві бочки, в яких містилися отрутохімікати, проіржавіли, пестициди змішалися, і утворилися нові, нікому не відомі, хімічні сполуки.

Така ситуація створює реальну загрозу для потрапляння високотоксичних речовин в навколишнє природне середовище.

У липні 2012 року відповідно до договору субпідряду №4/М від 31 травня 2012 року між ТОВ "Компанією " S.I.Group Control Ltd" та ТОВ "Сі Буд Систем" були розпочаті роботи із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання пестицидів та тари від них на території Джуринського отрутомогильника Шаргородського району, Вінницької області, на якому зберігалось 1023,7 тонн непридатних пестицидів. Фінансування даних робіт проводилось за рахунок коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на суму 26 616,2 тис. грн., розпорядником якого являлось Міністерство охорони навколишнього природного середовища України.

Протягом 2012 року спеціалізованим підприємством ТОВ «СІ БУД СИСТЕМ» з міжобласного пункту захоронення отрутохімікатів «Джуринський отрутомогильник» вивезено на утилізацію 1047, 649 тонн непридатних до використання ХЗЗР. Станом на 01 січня 2013 року фактичний обсяг перезатарених та вивезених пестицидів складає 1047,649 тонн. Фактичні об'єми відходів перевищують розрахункові.

Розбіжності щодо збільшення кількості отрутохімікатів викликано тим, що згідно на той час діючої інструкції, при їх захороненні проводилось пошарове пересипання ґрунтом. Під впливом часу значна кількість металевої тари прогнила, отрутохімікати змішались з ґрунтом.

На підставі поданих до Міністерства екології та природних ресурсів України документів у 2014 році Департаменту екології та природних ресурсів виділялися кошти з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, в сумі 79800,0 тис.грн., на послуги із «Забезпечення екологічно безпечного збирання, знешкодження небезпечних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, які захороненні на території міжобласного пункту «Джуринський отрутомогильник». Проте листом у грудні 2014 року Мінприроди, як головний розпорядник бюджетних коштів, відмінив проведення відповідної процедури закупівлі, хоча всі необхідні документи на адресу Мінприроди Департаментом екології були направлені своєчасно.

За результатами лабораторних досліджень проб ґрунту та атмосферного повітря на вміст пестицидів з Джуринського отрутомогильника, відібраних представниками ДУ «Вінницького обласного лабораторного Центру МОЗ України» 25.08.2016 року спільно з Департаментом екології та природних ресурсів встановлено наступне:

1) вміст пестицидів у повітрі перевищує гранично допустиму концентрацію (ГДК), що регламентується ДСан Пін 8.1.2.3.4-000-2001р.:

ДДТ (дихлордифенілтрихлорметилметан) – в 2,3 рази;

Метафос в 2,5 рази;

Фосфамід в 1,24 рази.

2) вміст пестицидів у ґрунті перевищує ГДК, що регламентується ДСан Пін 8.1.2.3.4-000-2001р.:

ДДТ (дихлордифенілтрихлорметилметан) – в 13,8 раз;

Метафос в 8 раз;

Фосфамід в 3,6 рази;

Гексахлорциклогексан γ -ізомер (γ ГХЦГ) – в 4 рази.

Крім цього на території області нараховується **115 складів**, на яких розміщено **864,24** тонн заборонених до використання та непридатних хімічних засобів захисту рослин. З них **26** складів у задовільному стані та **89** складів у незадовільному стані.

ПРОПОЗИЦІЇ

Враховуючи вищезазначене, необхідно: **вишукати фінансову можливість для проведення утилізації та остаточного очищення Джуринського отрутомогильника від непридатних та невідомих хімічних засобів захисту рослин.**

Проблема 3.

Випалювання сухої природної рослинності та її залишків.

Гостра екологічна проблема, яка стосується всієї країни і не вирішується багато років – випалювання сухої природної рослинності та її залишків. В осінній

та весняний періоди року випаляються трави та очерети, влітку – пожнивні рештки. В результаті таких дій знищується мікрофлора та фауна верхнього шару ґрунту, гинуть комахи та їх личинки, запилювачі рослин, дощові черв'яки та інші організми, які беруть участь в процесі утворення ґрунту, а також дрібні тварини, птахи та місця їх гніздування. Збіднюється склад трав, оскільки знищується насіння однорічних, дворічних та деяких багаторічних рослин, знищується шар сухої трави, який утримував вологу, перегнивав і формував ґрунт, створював необхідні умови для існування багатьох рослин, тварин та комах. Знижується родючість ґрунтів, гумусність, погіршується їх структура, зменшується протиерозійна стійкість.

Чинним законодавством України передбачені можливість та умови випалу сухої рослинності, а також відповідальність за їх порушення. Про це йдеться у пунктах б, г ст.91, ст.96, ст.211 Земельного кодексу України; у ст.35, ст.56 Закону України "Про охорону земель"; ст. 27 Закону України "Про рослинний світ"; ст.39 Закону України "Про тваринний світ".

На наше переконання вирішення проблеми лежить в покладанні відповідальності безпосередньо на власника або користувача земельної ділянки. Тобто, власник або користувач не тільки має право використовувати ділянку та отримувати з неї прибуток, але й несе повну відповідальність за її стан та збереження.

Позитивом в такому разі буде хоча б те, що у власника (користувача) з'явиться мотивація гасити пожежу, а не спокійно спостерігати за нею, а також виявляти підпалювача. Якщо брати до уваги те, що найчастіше підпалювачем є сам власник (користувач), то при даному підході до вирішення проблеми можна досягти гарних результатів. Особливо це стосується полів с/г культур, смуг відведення автодоріг та залізниці, пайових земель.

З огляду на вищезазначене пропонуємо внести зміни до відповідних законодавчих актів та викласти їх у такій редакції (текст змін підкреслений суцільною лінією):

1. Пункт в) статті 211 Земельного кодексу України.

в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами;

в)¹ Відповідальність за випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю; рослинності на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць без дотримання порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, або з порушенням умов такого порядку покладається безпосередньо на власників (користувачів) даної земельної ділянки.

2. Стаття 56 Закону України "Про охорону земель":

Юридичні і фізичні особи, винні в порушенні законодавства України про охорону земель, несуть відповідальність згідно із законом.

Відповідальність за випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю; рослинності на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць без дотримання порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, або з порушенням умов такого порядку покладається безпосередньо на власників (користувачів) даної земельної ділянки.

Застосування заходів дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від відшкодування шкоди, заподіяної земельним ресурсам. Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства України про охорону земель, підлягає відшкодуванню в повному обсязі.

3. Ст. 77¹ Закону України "Кодекс України про адміністративні правопорушення":

Випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю, рослинності або її залишків та опалого листя на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць, у парках, інших зелених насадженнях та газонів у населених пунктах без дотримання порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, невжиття заходів контролю власником (користувачем) земельної ділянки щодо забезпечення виконання порядку випалювання сухої рослинності встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, а так само невжиття власником (користувачем) земельної ділянки, який здійснює випалювання сухої рослинності або її залишків та опалого листя, заходів щодо своєчасного їх гасіння –

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від___ до неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, -

тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від___ до неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Ст. 27 Закону України "Про рослинний світ":

Випалювання сухої рослинності або її залишків здійснюється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Відповідальність за випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю; рослинності на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць без дотримання порядку, встановленому центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, або з порушенням умов такого порядку покладається безпосередньо на власників (користувачів) даної земельної ділянки.

5. Ст. 39 Закону України "Про тваринний світ":

Випалювання сухої рослинності або її залишків здійснюється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Відповідальність за випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю; рослинності на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць без дотримання порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, або з порушенням умов такого порядку покладається безпосередньо на власників (користувачів) даної земельної ділянки